

Turizm Alanında Lisans Eğitimi Veren Kurumlarda Etik Dersi İncelemesi

Ethics Course Analysis in Institutions Providing Undergraduate Education in the Field of Tourism

Doktora Öğrencisi Selen LEVENT¹, Doktora Öğrencisi Emre UYGUN², Doç. Dr. Hatice
GÜÇLÜ NERGİZ³

Öz

Bireylerin davranışlarının altında yatan değerlerin ve bu değerlere bağlı davranışlarının iyi veya kötü sonuçlarının değerlendirilmesi etik olarak tanımlanmaktadır. Etik, bireyin davranışlarının yaşadığı toplumdaki sosyal, yasal ve fiziksel çevreye karşı sorumluluklarına uygun gerçekleştirmesini pekiştiren sosyal değerlerin bütünüdür. Bu değerlerin öğrencilik dönemlerinden itibaren bireylere öğretilmesi adına verilen eğitim iyi ile kötünün ayırt edilmesiyle birlikte bireylerin nasıl davranışlarda bulunmaları hakkında düşünmelerine yardımcı olmaktadır. Etik değerlerin öğretilmesi hem bireylerin günlük yaşantılarına hem de gelecekteki çalışma hayatlarındaki rollerine uygun davranışlara hazırlamaktadır. Turizm eğitimi gören öğrenciler gelecekte, turizm endüstrisinde faaliyet gösteren işletmeler için birer çalışan adaydır. Turizm eğitimi alan öğrencilerin mesleğe ilişkin bilgiler edinmeleri ve etik niteliklere sahip olmaları oldukça önemlidir. Bu nedenle turizm öğrencilerinin aldıkları etik eğitimleri, meslek hayatlarında sergileyecekleri davranışları, karşılaşılabilecekleri etik sorunlarla başa çıkabilmeleri ve çözüm üretebilmeleri açısından fayda sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren devlet ve vakıf üniversitelerinin ders programlarında etik ile ilişkili derslerin incelenerek, turizm eğitiminde etğin yeri ve öneminin belirlenip değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda, lisans düzeyinde turizm eğitimi veren 97 fakülte ve yüksekokulun kurumsal internet sitelerinde yer alan ders programlarına ulaşılması hedeflenmiştir. Fakat ele alınan üniversiteler kapsamında 1 devlet üniversitesinin kurumsal internet sayfasının güncellenmekte olması; 3 devlet ve 2 vakıf üniversitesinin de ders programlarına erişim sağlanamaması nedeniyle araştırmaya toplamda 91 üniversiteden elde edilen verilerle yürütülmüştür. Veriler, içerik analizi tekniği ile incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda; etik ile ilişkili derslerin en çok turizm işletmeciliği bölümüne ait ders programlarında, seçmeli ders kategorisinde, turizmde etik/turizm ve etik adı altında dördüncü sınıfta yer aldığı saptanmıştır. Ayrıca gastronomi ve turizm rehberliği bölümlerinde alana ilişkin özelleştirilmiş etik dersleri dikkat çekmektedir. Son olarak ise elde edilen bulgulardan hareketle gelecek çalışmalara ve turizm eğitimi veren fakülte/yüksekokullara yönelik çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm eğitimi, turizm etiği, içerik analizi, doküman analizi

Makale Türü: Araştırma

Abstract

Evaluation of the values underlying the behaviors of individuals and the good or bad consequences of their behaviors based on these values is defined as ethical. Ethics is the whole of social values that reinforce the individual's behavior in accordance with his responsibilities towards the social, legal and physical environment in the society in which he lives. The education given in order to teach these values to individuals from their student days helps individuals to think about how they should behave together with the distinction between good and bad. Teaching ethical values prepares individuals for behaviors that

¹Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, selen013@gmail.com

²Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, emreygunn95@gmail.com

³Kocaeli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, hg.nergiz@kocaeli.edu.tr

Atf için (to cite): Levent, S., Uygun, E. ve Güçlü Nergiz, H. (2024). Turizm alanında lisans eğitimi veren kurumlarda etik dersi incelemesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 343-362.

are appropriate both for their daily lives and for their roles in their future working lives. Students studying tourism are candidates for future businesses operating in the tourism industry. It is very important for students who receive tourism education to obtain information about the profession and to have ethical qualifications. For this reason, the ethics training of tourism students is beneficial in terms of their behavior in their professional life, coping with the ethical problems they may encounter and producing solutions. The aim of this study is to determine and evaluate the place and importance of ethics in tourism education by examining the courses related to ethics in the curriculum of state and foundation universities that provide undergraduate tourism education in Türkiye. In line with this purpose, it is aimed to reach the course programs on the corporate websites of 97 faculties and schools that provide tourism education at the undergraduate level. However, within the scope of the universities discussed, the institutional web page of 1 state university is being updated; Due to the inability to access the curricula of 3 state and 2 foundation universities, the research was conducted with data obtained from a total of 91 universities. The data were analyzed by content analysis technique. As a result of the study; It has been determined that ethics-related courses are mostly included in the curricula of the tourism management department, in the elective course category, in the fourth grade under the name of ethics in tourism/tourism and ethics. In addition, specialized ethics courses in the gastronomy and tourism guidance departments draw attention. Finally, based on the findings, various suggestions were presented for future studies and faculties/schools providing tourism education.

Keywords: Tourism education, tourism ethics, content analysis, document analysis

Paper Type: Research

Giriş

Turizm disiplinler arası ekonomik, doğal ve toplumsal açıdan farklı yönleri içerisinde barındıran insan odaklı bir etkinliktir (Akoğlan Kozak ve Güçlü Nergiz, 2012). Bu etkinlikte yer alan tüm paydaşların etik ilkeler ve standartlara sahip olması büyük önem taşımaktadır. Turizm işletmelerinin kurumsal yapılarında ve faaliyetlerinde etik ilke ve standartlara uygun hareket etmemeleri çalışanlar ve turistler başta olmak üzere ilgili paydaşlar tarafından işletmeye karşı duyulan güvenin zaman içerisinde zayıflamasına, işletmeye olan saygınlık ve sadakatin azalmasına sebebiyet verebilecektir (Özdemir ve Özer, 2018, s. 331). Bu olumsuz durumların önüne geçilebilmesi adına turizm işletmelerinde etik ilke ve standartların önemini bilen, uygulayabilen nitelikli ve iyi eğitim almış personellerin istihdam edilmesi gerekmektedir. İstihdam edilecek turizm personellerinin etik konusu hakkında bilgi sahibi olmaları, etik ilke ve standartlara uyum sağlayabilme düzeyleri, etik olmayan durum ve davranışların farkındalığının kazandırılmasında (Akova ve Çalık, 2008, s. 2) almış oldukları turizm eğitiminin büyük rolü vardır. Öyle ki çalışanların etik açısından olumsuz durum ve davranışlarla çalışma hayatlarında karşılaştıklarında turizm eğitimlerinde edindikleri bilgiler doğrultusunda nasıl davranmaları gerektiği konusunda yol gösterici olacağı ifade edilmektedir (Aslan ve Kozak, 2006, s. 60).

Turizm öğrencilerinin eğitim hayatlarında sahip oldukları etik yargılarının ve algılamalarının geliştirilmesine temel oluşturan etik eğitimi (Lee ve Tsang, 2013, s. 233) mesleki yaşamlarında olaylar karşısında etik davranışlar sergilemelerine yönelmelerine katkı sağlayabilir. Çünkü turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sürecinde olumsuz etik durumları ve sorunları düzenli ortaya çıkabilmektedir (Yeh vd., 2005, s. 27). Kronikleşerek ortaya çıkan bu olumsuz durumların daha ortaya çıkmadan önce önlenmesi turizm işletmelerinde çalışan personellerin eğitilmesi kadar ileride işletmelerde çalışacak genç nesillerinde eğitilmesini kapsamalıdır. Bu nedenle turizm eğitimcileri tarafından turizm faaliyetlerinde çalışacak öğrencilerin eğitim programlarında etik derslerinin verilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Vallen ve Casado, 2000, s. 44). Turizm endüstrisinde faaliyet gösterecek çalışanlara eğitim veren turizm fakülteleri ve yüksekokulları eğitim süreçlerinde etik ile ilişkili kavram/değerleri öğrencilere benimsetmeleri mesleğe olan saygının artırılmasında etkili olmaktadır (Polat Üzümcü ve Bayraktar, 2004). Bu durum, turizm endüstrisi kapsamında faaliyet gösteren işletmelerde çalışmak üzere yetiştirilen öğrencilerin eğitim gördüğü bu kurumlarda etik ile ilişkili derslerin de önemini arttırmaktadır (Lee ve Tsang, 2013, s. 233; Polat

ve Şahin, 2016, s. 612). Fakat bu kurumlarda verilen turizm eğitiminde etik ile ilişkili derslerin, genel işletme derslerinden ayırt edilmemesinin turizme özgü ekonomik, sosyal ve psikolojik boyutlarının göz ardı edilmesine neden olabileceği ifade edilmektedir (Hultsman, 1995; Walle, 1995). Ayrıca turizm eğitiminde etik ile ilişkili derslerin programlarda detaylı bir şekilde yer verilmesi ve alana ilişkin sentezlenmesi gerektiği de belirtilmektedir (Ross, 2004; Hudson ve Miller, 2005; Yeh, 2012; Polat vd., 2016). Turizm eğitimi kapsamında etik ile ilişkili eğitim alan öğrenciler; etik hususlar konusunda daha bilgili, çalışma hayatında etik dışı davranışlardan kaçınabilecek, olası etik dışı bir davranışla karşılaştıklarında nasıl davranmaları gerektiğini düşünebileceklerdir (Ross, 2004; Knanin, 2014; Polat vd., 2016). Öğrencilerin turizm endüstrisi içerisinde en sık yaşanan etik durumların neler olduğunu, bu durumların neden kaynaklandığını, nasıl çözüme kavuşturabileceklerini düşünmeleri konusunda belli bir farkındalık düzeyine sahip olmaları gerekmektedir (Martin, 1998, s. 22). Turizm eğitimi içerisinde öğrencilere öğretilmek üzere verilen etik derslerinin felsefi olarak ele alınmaktan ziyade daha çok uygulamalar üzerinden aktarılması öğrencilerin neyin etik neyin etik olmadığını anlamlandırmasını kolaylaştırabilecektir (Enghagen, 1990, s. 458).

Turizmde etik sorunların zaman içerisinde giderek artması, konunun turizm alanında yapılan akademik araştırmalara da yansımaya neden olmuştur. Turizm literatüründe 1990'lı yıllarda etik alanında yapılan çalışmalarda turizmde etiğin önemine değinen çalışmalar söz konusudur. İlerleyen süreçte gerçekleştirilen akademik araştırmalarda ise turizm ve etik arasındaki ilişkinin daha açık ortaya konulması adına farklı turizm faaliyetlerinde etik olan ve olmayan durumlar açıklanmaya çalışılmıştır (Fennell, 2006). Turizm literatürü içerisinde etik ile ilgili gerçekleştirilen çalışmaların turizm işletmelerinde meydana gelen veya karşılaşılan etik dışı uygulamalar daha çok araştırmacılar tarafından ele alınmaktadır. Ancak, turizm endüstrisinde çalışan personellerin yetiştirilmesi sürecinde ilgili müfredatlarda etik eğitiminin ve buna bağlı olarak öğrencilerin mevcut etik sorunlara yönelik düşüncelerini irdeleyen çalışmalarının çok yaygın olmadığı tespit edilmiştir (Lee ve Tsang, 2013; Aydın vd., 2016). Bu eksiklikten yola çıkılarak hazırlanan bu çalışmada turizm fakültelerinde etik dersinin mevcut durumunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmada, turizm eğitimi, turizm etiği ve eğitimi kavramları açıklanmıştır. Turizm eğitiminde etik ile ilişkili derslerin yerinin ve ders içeriklerinin tespit edilmesine yönelik, Türkiye'de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren yükseköğretim ile fakültele ait ders programları araştırma kapsamına alınmıştır. Nitel araştırma tasarımı planlanan araştırma doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Verilerin analizinde içerik analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında etik ile ilişkili derslerin; bölümlere göre dağılımı, programda yer aldığı ders türü, eğitimin verildiği sınıf ve programlardaki derslerin hangi başlıklar altında toplandığı tespit edilmiştir.

1. Turizm Eğitimi

Turizm endüstrisi 1950'li yıllardan itibaren günümüze kadar gelişim göstererek ve zaman içerisinde çeşitlenen ve dünya genelinde (Mazilu ve Sitnikov, 2010, s. 210) küresel ekonomik katkıları itibarıyla petrol, kimya ve otomotiv endüstrisinin ardından dördüncü sırada en hızlı büyüme gösteren endüstridir (Lee ve Tsang, 2013, s. 228). Çarpan ve çoğaltan etkileriyle yaklaşık 33 farklı sektörle ilişkisi bulunan turizm endüstrisi ekonomik kazanç ve istihdam yaratabilme özelliğine sahiptir (Uygun vd., 2019, s. 502). Küresel çapta önemli bir yere sahip olan turizm endüstrisi içerisinde istihdam edilecek personellerin işletmelerin faaliyetlerini yerine getirilmesi ve daha kaliteli hizmet sunabilmesi adına nitelikli eğitime sahip olması gerekmektedir (Çimen ve Akbaba, 2006, s. 231; Yayla vd., 2017, s. 49). Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren verilen ekonomik teşviklerle turizm endüstrisinin gelişim göstermesiyle birlikte (Türkeri, 2014, s. 2) ortaya çıkan işgücü ihtiyacı turizm eğitimi almamış kişilerin istihdam edilmesiyle giderilmeye çalışılmıştır (Ünlüönen ve Boylu, 2005, s. 25). Ancak turizm, emek yoğun bir endüstri olması (Erdoğan ve Yıldırım, 2014, s. 16), rekabet üstünlüğü sağlayabilecek kaliteli bir hizmet sunulabilecek nitelikteki personel ihtiyacının karşılanması (Akyurt, 2019, s. 762) turizm eğitimi almış çalışanlarla mümkündür.

Turizm eğitimi, uygulamaya dönük staj eğitimlerinin fazla olması nedeniyle diğer eğitim türlerine kıyasla farklılaşmaktadır (Dağdeviren, 2007, s. 14). Kavramsal olarak turizm eğitimi, turizm kaynaklarının korunması adına toplum genelinde turizme yönelik bir bilinç geliştirilerek turistlerin sosyo-kültürel farklılıklarına saygı duyarak herhangi bir ayrımcılığa bulunmayarak ahlaki dürüstlikle herkese eşit derece saygı ve turizm hizmeti sunulmasına yönelik verilen eğitimidir (Bayer, 1998, s. 146). Turizmde çalışacak öğrencilerin turizm endüstrisinin genel yapısı içerisinde karşılaşabilecekleri her türlü duruma karşı hazırlıklı olabilecek düzeyde eğitim verilmesini kapsamaktadır (Holloway ve Humphreys, 2016). Turizm eğitiminin temel esası, turizm eğitimi veren kurum tarafından (Mısırlı, 2002, s. 41) turizm endüstrisinin ihtiyaç duyduğu gereksinimlerin karşılanması adına (Solmaz ve Ulama, 2014, s. 102), turistler başta olmak üzere ilişki kurulan kişilere karşı hoşgörülü biçimde hizmet edilmesidir (Temizkan ve Kılıç, 2020, s. 243). Aynı zamanda, verilen eğitimle turizm bilinci geliştirilerek yeni kavram ve teknolojileri (Atay ve Yıldırım, 2008, s. 395), farklı teorik ve pratik bilgilerle öğretildiği bir disiplin niteliği taşımaktadır (Davras ve Bulgan, 2012, s. 230).

Turizm eğitimi almış öğrencilere yönelik talebin artış göstermesine bağlı olarak turizm eğitimi veren kurumlar dünya genelinde yaygınlaşmaya başlamıştır (Malihah ve Diyah Setiyorini, 2014, s. 4). İsviçre’de 1893 yılında özel bir kolej olan “Ecole Hoteliere de Lozan”ın eğitim vermesiyle dünyada ilk turizm eğitimi başlamıştır (Uygun vd., 2019, s. 502). İngiltere’de verilen turizm eğitimi ise turizm endüstrisinde faaliyet gösteren işletmelerde uygulanabilecek düzeyde daha akademik temelli diplomalı bir eğitim (Airey, 2015, s. 2) içermektedir. Üniversitelerde lisans programı düzeyinde hem turizm endüstrisinin mesleki ihtiyaçlarının karşılanması hem de turizmin akademik açıdan ilk olarak ele alınması Amerika’da gerçekleşmiştir. Cornell Üniversitesi bünyesinde 1922 yılında açılan otelcilik yönetimi programında başlayan turizm eğitimi bu niteliği taşıyan ilk lisans programıdır (Hsu vd., 2017, s. 141).

Turizm endüstrisinde yer alan işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesi ve rakipleri ile rekabet edebilmesi çalışan personellerinin eğitilmelerine bağlıdır (Amoah ve Baum, 1997, s. 6). Turizm işletmelerinde çalıştırılacak personelin eğitimi ise hem işin kuramsal altyapısına hem de mesleki alana yönelik uygulamaların birlikte verilmesiyle mümkündür (Soybalı ve Bayraktaroğlu, 2013, s. 187). Dünya genelinde turizmden daha fazla pay almak ve turizm faaliyetlerinde daha aktif olmak isteyen ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de turizme yönelik çeşitli teşvik politikalarıyla birlikte turizm işletmelerinin ve tesis kapasitelerinin artırılmasına önem verilmiştir (Temizkan vd., 2019, s. 439). Türkiye’de turizm eğitimi 1940’lı yıllarda ağırlıklı olarak garson ve aşçıların yetiştirilmesi amacıyla çeşitli mesleki kurs programlarının faaliyet göstermesiyle (Ayaz ve Akbaba, 2017, s. 67) başlamış; 1950’li yıllarda çeşitli meslek ve teknik liselerinin müfredatlarında turizm kursları ile (Solmaz ve Ulama, 2014, s. 101) devam etmiş; 1960’lı yıllarda ise turizm eğitimi üniversite düzeyinde vermeye başlanmıştır (Uygun vd., 2019, s. 503). Ancak 1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de turizme verilen önem ve yatırım teşviklerindeki artışla beraber turizm endüstrisinin büyüme göstermesiyle nitelikli turizm eğitimi almış personelin istihdam edilme ihtiyacı doğmuştur (Aksu ve Bucak, 2012, s. 8). Türkiye’de turizm endüstrisinin hızla büyümesiyle birlikte ortaya çıkan nitelikli personelin yetiştirilmesi için üniversitelerde lisans düzeyinde turizm eğitimi veren okul sayısında da artış başlamıştır (Türkeri, 2014, s. 2). Lisans düzeyinde turizm eğitiminin üniversiteler bünyesinde verilmesinin nedeni; turizm endüstrisinde mesleki bilgi ve yeteneğe sahip (Akoğlan Kozak, 2009, s. 2), iyi bir yabancı dili olan (Pauze, 1993, s. 61), orta ve üst düzeyde yönetici veya yönetici adayı olabilecek kişilerin yetiştirilmesidir (Okumuş ve Yağcı, 2005, s. 104). Turizm eğitimi veren üniversitelerin lisans programlarının sayısında 1992 yılından itibaren yıllar içerisinde sürekli bir artış gözlemlenmiştir (Gürbüz ve Dağdeviren, 2007, s. 159; Baltacı vd., 2012, s. 18). Lisans düzeyinde turizm eğitimi 1992 yılında 6 üniversitede verilmekte (Temizkan vd., 2019, s. 440) iken bu durum 2002’de 21 (Polat Üzümcü ve Alyakut, 2017a, s. 73), 2012’de 46 (Avcıkurt vd., 2012, s. 111), 2018 yılında 82 üniversiteye (Temizkan vd., 2019, s. 438)

yükselmiştir. Lisans düzeyinde turizm eğitimi kurumlarının sayısındaki artış turizm eğitimine verilen önemin bir göstergesi niteliği taşımaktadır.

2. Turizm Etiği ve Eğitimi

Antik Yunan filozofları tarafından itibaren günümüze kadar insanların davranışlarını ve davranışlarının sonuçlarının yol açabileceği sorunların önlenmesi amacıyla belirli prensipler geliştirilmeye çalışılmıştır (Brickley vd., 2002, s. 1821; Çevik ve Sarıipek, 2020, s. 3889). İnsanların davranışlarının zaman içerisindeki değişimleriyle birlikte gelişen ve şekillenen bu prensiplerin bütününe etik denilmektedir. Kavramsal olarak Yunanca, iyi bir şeyin yapılmasını sağlayan davranışlar anlamına gelen “ethos” kelimesinden türetilen etik (Lovelock ve Lovelock, 2013, s. 20) insan davranışlarının iyi-kötü, doğru-yanlış şeklinde ayırt edilmesiyle birlikte ahlaki sorumluluk ve zorunluluklarının sınırlarının belirlenmesiyle ilgilenen bir disiplindir (Enghagen, 1990, s. 468). Araştırmacılar tarafından etik kavramına ilişkin birçok farklı tanımlamalar geliştirilmesine rağmen, etiğin yapısı ve kapsamı üzerine tam bir fikir birliğine varılamamıştır (Lee ve Tsang, 2013, s. 232). Pincoffs (1986, s. 144) tarafından etik sadece bireyin doğasında yer alan karakteristik bir özellik olarak ele alınmasına karşı Muncy ve Vitell (1992, s. 298) etiği sadece birey açısından değil; aynı zamanda bireylerden oluşan grupların da davranışlarını yönlendiren ahlaki ilkeler olarak değerlendirmektedir. Literatürde yer alan bu farklı fikirlerden hareketle iyi/doğru olan ile kötü/yanlış olanı hem birey hem de grupların davranışları açısından ayırım gözetmeksizin bir bütün şeklinde değer standartlarının oluşturulmasına etik denilmektedir (Hatcher, 2004, s. 357; Ayaz ve Akbaba, 2017, s. 66).

Turizm endüstrisi farklı sektörlerle olan ilişkilerinin yanı sıra faaliyet gösterdiği toplumun ve çevrenin şartlarına uygun faaliyet göstermesi nedeni ile birçok etik problemle doğrudan karşılaşmaktadır (Koçoğlu ve Avcı, 2018, s. 542). Turizm endüstrisi içerisinde faaliyet gösteren işletmelerin farklı etnik kimliğe ve milliyete sahip turistlerin değer yargılarını göz ardı ederek aynı hizmeti sunması ya da turistlerin sosyo-kültürel özellikleri nedeniyle ayrımcılıkta bulunulması karşılaşılan etik problemlere örnek olarak gösterilebilmektedir (Lee ve Tsang, 2013, s. 230). Bu nedenden dolayı etik açısından turizm faaliyetleri tartışmalı bir konumda olması nedeniyle (Cohen, 2018, s. 366) turizmde etik hususlar önemli bir yer tutmaktadır (Frechtling, 2017, s. 1054). Turizmin insan etkileşimleri üzerine kurulu emek yoğun bir endüstri olması nedeniyle çalışan personelin turistlere yönelik faaliyetlerinde ortaya çıkan problemler karşısında sıklıkla etik karar verme zorluğu ve etik ikilemlerle karşılaşma olasılığı oldukça fazladır (Teng ve Chen, 2020). Turizm işletmelerinin yöneticileri tarafından 1990’ların başlarına kadar çok fazla üzerinde durulmayan (Payne ve Dimanche, 1996, s. 998) turizm etiği, turistlere yönelik sunulan misafirperverlik ve hizmet ilişkilerinin önemini giderek artış kazandığı 1990’lı yılların ilk yarısında ortaya çıkmıştır (Fennell, 2006, s. 8). Turizm çalışanlarının etik durumları karşısında nasıl davranacaklarının belirlenmesi adına küresel ölçüde bir uygulama metnine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçtan hareketle, Dünya Turizm Örgütü tarafından hem turizm etiğine yönelik sorunların ele alınıp tartışılması hem de bu sorunlar karşısından nasıl adımlar atılması gerektiğine yönelik bir turizm etiği kılavuzu oluşturulmaya çalışılmıştır (Lovelock ve Lovelock, 2013, s. 8). Dünya Turizm Örgütü tarafından 1997 yılında İstanbul’da gerçekleşen genel kurul toplantısında turizmdeki etik sorunlar tartışılmış, yapılan görüşmeler sonucunda ‘Küresel Turizm Etik Kodları’nın oluşturulmasına yönelik genel bir çağrıda bulunulmuştur (Koçoğlu ve Avcı, 2018, s. 543). Yapılan çağrının ardından turizm endüstrisi paydaşlarından konuyla ilgili aldığı geri dönüşlerden hareketle Dünya Turizm Örgütü komisyonu etik ilke kodlarını hazırlamaya başlamıştır. Komisyon tarafından hazırlanan Küresel Turizm Etik Kodları 1999 yılında Şili’nin Santiago şehrinde düzenlenen Dünya Turizm Örgütü toplantısında oylamaya sunulup üye devletler tarafından onaylanarak kabul edilmiştir (Aslan ve Kozak, 2006, s. 51). Kabul edilen etik kodlar, Amerika Birleşik Devletleri’nin New York şehrinde 2001 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından Birleşmiş Milletler genel kurulunun gündemine taşınarak kabul edilmesiyle birlikte resmi olarak tanınmıştır (Fennell ve Malloy, 2007, s. 135). Ancak kabul edilen bu Küresel Turizm Etik

Kodları turizm işletmelerinin yöneticileri tarafından tam olarak uygulanmadığı tespit edilmiştir (Teng vd., 2018, s. 435). Bunun nedeni olarak işletme yöneticilerinin turizmdeki etik sorunlar karşısında doğru etik uygulamalarda bulunmalarında zorluklar yaşamasıdır (Myung, 2018, s. 26). İşletme yöneticilerinin etik olmayan durumlarla daha iyi başa çıkabilmeleri adına farklı etik öğretilere ihtiyaç duyulmaktadır (Deale vd., 2018, s. 205). Etik durumların ve uygulamaların başta işletme yöneticileri olmak üzere tüm turizm çalışanlarına aktarılmasında turizm etiğinin eğitiminin verilmesi önem arz etmektedir (Yeh vd., 2005, s. 27).

Turizm endüstrisinin gelişimiyle birlikte ortaya çıkan etik sorunlar karşısında etik eğitime yer verilmesinin önemi giderek artış göstermektedir (Teng ve Cheng, 2020). Kavramsal olarak turizmde etik eğitimi, etik kural ve ilkelerin öğretilmesi süreciyle birlikte turizm endüstrisindeki çalışanların bu ilkelerden hareketle faaliyetlerinde doğru eylemi gerçekleştirebilmelerine yönlendiren eğitimlerdir (Jamal, 2004, s. 531). Turizmde çalışanların cinsel taciz, dolandırıcılık, hırsızlık, işletme sırlarını ifşa etme, turistlerin mahremiyetine dikkat etmeme gibi birçok etik olmayan olaylara karışma ihtimaline rağmen (Deale vd., 2018, s. 205), turizmde etik eğitime gerektiği ölçüde önem gösterilmemektedir (Pelit ve Arslantürk, 2011, s. 168). Turizm İşletmelerinde çalışanlar tarafından etik olmayan davranışlar sergilenmesi işletmeler nezdinde çok hassas bir konu olması nedeniyle bu davranışların önüne geçilmesi adına turizm eğitiminde etik dersinin yer verilmesi önem arz etmektedir (Polat vd., 2016, s. 530). Turizm çalışanlarına gerekli etik eğitimlerin verilmesiyle birlikte etik sorunlar karşısında doğru kararlar vererek uygun davranışlar sergileyebileceklerdir (İyitoğlu, 2015, s. 85). Turizmde etik eğitimi, geleceğin işletme çalışanları ve yöneticileri konumunda olan turizm öğrencilerinin etik konulara yönelik algılarında farkındalık kazandırılmasında son derece önemlidir (Theoharis, 2007, s. 251). Turizm öğrencilerinin almış oldukları mesleki bilgilerin yanı sıra etik değerlere sahip olmaları sunacakları hizmeti de etkileyecek bir unsurdur (Aydın vd., 2016, s. 21). Öğrencilerin turizmdeki etik sorunların farkındalıklarının sağlanması (Vallen ve Casado, 2000, s. 44), etik dışı davranışlarla başa çıkabilmek için gerekli bilgilere sahip olmaları turizm etiği eğitimlerine bağlıdır (Goh ve Kong, 2016, s. 443). Bu nedenden dolayı etik kavramı ile turizm eğitimi birbiriyle bağlantılı konular (Akova ve Çalık, 2008, s. 2) olması nedeniyle eğitimciler tarafından turizm okullarının müfredatlarında yer alması gerektiği sıklıkla savunulmuştur (Yeh vd., 2005, s. 27). Ancak bu duruma karşı turizm eğitimi veren fakültelerin müfredatlarında etik derslerine yeterli düzeyde önem göstermedikleri anlaşılmaktadır (Aydın vd., 2016, s. 27). Turizm eğitimi veren fakültelerin müfredatında turizm etiği ile ilgili derslere gerekli önemin gösterilmesi (Polat vd., 2016, s. 530), yasal ve etik konuların öğretilmesi öğrencilerin kariyerleri için önem arz etmektedir (Jaszay, 2002, s. 57). Öğrencilerin etik konusunda bilinçlendirilerek meslek yaşantılarındaki etik dışı olaylara hazırlanabilmeleri adına turizm programlarında turizm etiği derslerinin ilgili müfredat içerisinde zorunlu ders olarak verilmesi gereklidir (Çevik ve Sarıipek, 2020, s. 3905).

Turizm öğrencilerinin etik yargılarını ve algılarını geliştiren turizm etiği dersine yönelik talep, turizm faaliyetlerinin yaygınlaşmaya başladığı 90'lı yıllardan itibaren artış göstermektedir (Hudson ve Miller, 2005, s. 386). Ancak bu artışa rağmen turizm eğitimi veren kurumlarda turizm etiği derslerinde kullanılan materyaller (Lee ve Tsang, 2013, s. 233) ile birlikte derslerin içeriklerinin öğrencilere tam olarak aktarılamaması (Polat Üzümcü ve Alyakut, 2017b, s. 808) nedeniyle verilen turizm etiği eğitimleri yetersiz kalmaktadır (Hacıoğlu vd., 2014, s. 1401). Turizm programları içerisindeki etik derslerinin içerikleri ve uygulamaları yeniden gözden geçirilerek, verilen etik eğitimi daha kaliteli hale getirilebilir. Gözden geçirilecek etik derslerin içerikleri öğrencilerden alınan görüşler doğrultusunda daha ilgi uyandıracak biçimde düzenlenmesi gereklidir (Yeung ve Pine, 2003, s. 31). Etik derslerinin felsefi açıdan turizmle ele alınmasından (Enghagen, 1990, s. 468) ziyade daha güncel örnekler ile uygulamaya dönük turizm eğitiminde yer verilerek (Teng ve Cheng, 2020) turizm öğrencilerinin mesleki etik dışı durumlara karşı bilinçlendirerek yetiştirilmelidir (Ayaz ve Akbaba, 2017, s. 75). Turizm eğitimi programları içerisinde özellikle lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilere verilecek etik dersi üzerinde odaklanması gereklidir (Enghagen, 1990). Turizmde endüstrisinde çalışacak

personelin eleştirel düşünceye sahip olması nedeniyle işverenler tarafından genellikle işletmelerinde lisans düzeyi eğitim seviyesine sahip olan personelin istihdam edilmesine öncelik verilmektedir (Deale vd., 2018, s. 205). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerinin turizm etiği dersini almadıklarında meslek yaşantılarında etik olmayan davranışları benimsemeye daha yatkın oldukları Lee ve Tsang (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada vurgulanmıştır. Etik eğitiminin müfredatta yer almaması, öğrencilerin işyerlerinde etik ve etik olmayan davranışlar konusundaki farkındalığını zayıf kalmasına sebebiyet verebilmektedir. Ancak turizm eğitimi etik dersine odaklanan müfredatta sahip olan okullarda lisans düzeyinde etik dersi alan öğrencilerin (Enghagen, 1990) etik olmayan davranışlar konusunda ön lisans ve lisansüstü programlarındaki öğrencilere kıyasla bilinç düzeyleri daha yüksek (Teng ve Cheng, 2020), etik davranışlar sergilemeye daha yatkın olmaktadır. Lisans düzeyinde turizm eğitimi programlarında öğretilecek olan turizm etiği dersi ile kazandırılacak olan bilinç ve bilgi birikimleriyle öğrencilerin gelecekteki mesleki kariyerlerine olumlu katkılar sağlanabilir (Jaszay, 2002, s. 57-58). Bu nedenden dolayı turizm etiği dersi, turizm eğitimi veren okulların müfredatlarında önemli bir yer tutmalıdır (Deale vd., 2018, s. 205). Bu önem literatürde daha önce çeşitli araştırmacılar tarafından gerçekleştirilen akademik araştırmalarda sıklıkla da vurgulanmıştır.

Enghagen (1990) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversitelerin turizm ve otelcilik programlarında verilen etik eğitimini incelemiştir. Araştırmacı tarafından yüz üniversitenin turizm ve otelcilik programlarının içerisinde sadece %3'lük bir düzeyde turizm etiği dersinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Tribe (2002), etik turizm eylemi kavramını Schön, Aristoteles ve Habermas tarafından ileri sürülen perspektifler ışığında incelemiştir. Araştırmacı tarafından yapılan incelemeler ve değerlendirmeler sonucunda turizm faaliyetlerinin doğası ve yapısında etik davranışlar sergilenebilmesi için turizm etiği uygulamalarının ilgili müfredatlar da yer verilmesini ifade etmiştir.

Yaman (2003) tarafından turizm ve konaklama etiği üzerine literatürde gerçekleştirilen araştırmalar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda turizm işletmeleri ve turizm akademisyenleri tarafından etik sorunların endişe verici bir düzeye ulaştığı, turizm ve otelcilik öğrencilerinin eğitimlerinde etik konuların üzerinde acilen durularak müfredata eklenmesi gerektiği önerilmiştir.

Yeung ve Pine (2003) tarafından, turizm işletmelerinde sıklıkla görülen etik sorunların nedeninin tespit edilebilmesi amacıyla 520 konaklama öğrencisine yönelik gerçekleştirdikleri araştırma kapsamında etik sorunların önüne geçilebilmesine yönelik turizm eğitim programlarında verilen müfredatlarının içerisinde gerekli ders konularının eklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Polat Üzümcü ve Bayraktar (2004), üniversitelerin turizm işletmeciliği alanında verilen mesleki dersler meslek etiği açısından incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda turizm eğitimcilerinin mevcut etik ilkelere yeterli düzeyde bağlı kalamadıklarını, öğrencilere verdikleri eğitimlerinin içeriklerinin yetersizlikler barındırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Shani vd. (2013), üniversitelerin açıcılık programlarında okuyan öğrencilerin gıda etiğine ilişkin kaygılarının araştırıldığı çalışmalarında öğrencilerin gıda etiğine yönelik algılarının geliştirilmesi amacıyla okul müfredatlarında etik derslerinin eklenmesiyle geleceğin mutfak profesyonellerinin yetiştirilmesinde olumlu sosyal etkilerinin olacağı ifade edilmiştir.

Goh ve Kong (2016) tarafından, turizm alanında eğitim gören lisans düzeyi öğrencilerinin içinde tam zamanlı çalışanların otel işletmelerinde hırsızlık davranışlarının altında yatan motivasyonları incelenmiştir. Gerçekleştirilen kişisel görüşmeler sonucunda otel çalışanlarının hırsızlığa karışmalarındaki en önemli motivasyonun adrenalini arayışı olduğu

tespit edilip, bu tarz etik sorunların otellerde engellenmesi adına lisans düzeyindeki turizm eğitimleri içerisinde etik derslerinin verilmesi sonucu üzerinde durulmuştur.

Köseoğlu vd. (2016) tarafından, turizmde iş etiği üzerine SSCI dergilerde yayınlanan 362 makale incelenmiştir. İncelemeler sonucunda, iş etiğinin turizmdeki çalışmalar içerisinde giderek önem kazandığını ve turizm eğitim müfredatında önemli bir konu olduğu tespit edilmiştir.

3. Yöntem

Bu araştırmada; Türkiye’de turizm alanında lisans düzeyinde eğitim veren fakülte ve yüksekokullarının öğretim planlarında yer verdikleri dersler incelenerek, etik ile ilişkili derslerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçtan hareketle doküman analizi tekniği ile ikincil veri kaynaklarına ulaşılmıştır. Elde edilen bulguların değerlendirilip yorumlanmasında ise içerik analizi tekniğinden yararlanılarak, turizm eğitimi kapsamında etik dersinin yerinin ve öneminin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Doküman analiz tekniği; basılı ve elektronik olarak yayınlanan belgelerin incelenmesi ya da değerlendirilmesi için kullanılan sistematik bir prosedür olarak tanımlanmaktadır (Corbin ve Strauss, 2008). Bu belgelerde analiz edilen veriler; anlam çıkartmak ve anlayış kazanmak gibi çeşitli amaçlarla yorumlanmaktadır (Rapley, 2007; Bowen, 2009). İçerik analizi ise yazılı ya da sözlü verilerin; sistematik, niceliksel, nesnel ve teorik olarak incelenebilmesi amacıyla kullanılan teknik olarak ifade edilmektedir (Krippendorf, 1980; Cole, 1988; Sandelowski, 1995; Elo ve Kyngas, 2008). Başka bir tanıma göre içerik analizi; bir metin, reklam, kampanya, görüntüler, sosyal medya ve blog gibi içeriklere ilişkin bilgilerin sistematik olarak analiz edilmesi ve araştırmacıların çıkarımlarda bulunabilmesine olanak sağlayan bir tekniktir (Neuendorf ve Kumar, 2016).

Bu doğrultudan hareketle, Türkiye’de turizm eğitimi veren lisans düzeyindeki; fakülte ve yüksekokullarının öğretim planlarına ulaşılmış, etik ile ilişkili konuların işlendiği zorunlu ve seçmeli dersler belirlenmiş, ardından bu dersler belirli nitelikler açısından incelenmiştir. Türkiye’de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren fakülte ve yüksekokulları tespit etmek amacıyla, ÖSYM’nin 2020 yılında resmi internet sayfasında yayınladığı yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzundan faydalanılmıştır. Ulaşılan programların ders planlarında bulunan bilgilerin tespit edilmesi amacıyla, turizm eğitimi veren lisans düzeyindeki üniversitelerin kurumsal sitelerinde yer alan; konaklama işletmeciliği, gastronomi ve mutfak sanatları, turizm rehberliği, turizm ve otel işletmeciliği, yiyecek içecek işletmeciliği, rekreasyon yönetimi, seyahat acenteciliği ve turizm işletmeciliği bölümlerine ait ders programları değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışma kapsamında, vakıf ve devlet üniversitelerinde 9 farklı turizm bölümlerinden en az birini içerisinde barındıran toplam 97 üniversiteye ulaşılmıştır. Ele alınan üniversiteler kapsamında 1 devlet üniversitesinin kurumsal internet sayfasının güncellenmekte olması; 3 devlet ve 2 vakıf üniversitesinin de ders programlarına erişim sağlanamaması nedeniyle araştırmaya toplamda 91 üniversite dahil edilmiştir. Gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda cevaplanması hedeflenen araştırma soruları ise;

- Turizm alanında lisans eğitimi veren kurumların ders programlarında etik ile ilişkili derslerin mevcudiyetleri nedir?
- Ders programında etik ile ilişkili derslerin var olması durumunda hangi turizm bölümünde yer aldığı?
- Ders programında etik ile ilişkili derslerin var olması durumunda hangi başlıklar altında toplandığı?
- Ders programında etik ile ilişkili derslerin var olması durumunda, bu derslerin bölümler arasında anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığı? sorularına cevap aranmıştır.

4. Bulgular

Lisans düzeyinde turizm eğitim veren üniversiteler ve bölümlerine ait bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren üniversitelerin etik dersine ilişkin incelenmesi

Devlet / Vakıf	Üniversite Adı	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Konaklama İşletmeciliği	Rekreasyon Yönetimi	Seyahat İşletmeciliği	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turizm İşletmeciliği	Turizm Rehberliği	Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği	Yiyecek İçecek İşletmeciliği
Devlet	Adıyaman Üniversitesi						✓	x		
Devlet	Afyon Kocatepe Üniversitesi	✓					✓	x		
Devlet	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	x								
Devlet	Akdeniz Üniversitesi	x		✓			✓	x		
Devlet	Aksaray Üniversitesi								✓	
Devlet	Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	x					✓			
Vakıf	Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi	✓					✓			
Vakıf	Altınbaş Üniversitesi	x								
Devlet	Anadolu Üniversitesi	✓					✓	x		
Devlet	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	x		x	x		x			
Vakıf	Ankara Medipol Üniversitesi	x								
Vakıf	Antalya Akev Üniversitesi	x								
Vakıf	Antalya Bilim Üniversitesi	x					✓			
Devlet	Atatürk Üniversitesi	x		x			x			
Vakıf	Atılım Üniversitesi						✓			
Vakıf	Avrasya Üniversitesi	x								
Devlet	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi				✓		✓	✓		x
Vakıf	Bahçeşehir Üniversitesi	x								
Devlet	Balıkesir Üniversitesi	x		x			x	x		
Vakıf	Başkent Üniversitesi	✓					✓			
Devlet	Batman Üniversitesi								✓	
Vakıf	Beykent Üniversitesi	x					x			
Vakıf	Beykoz Üniversitesi	x								
Devlet	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi						✓			
Devlet	Bitlis Eren Üniversitesi						x			
Devlet	Boğaziçi Üniversitesi						✓			
Devlet	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	x					✓	✓		
Devlet	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	✓			x		x	x		
Vakıf	Doğuş Üniversitesi	x								
Devlet	Dokuz Eylül Üniversitesi	x					✓			
Devlet	Düzce Üniversitesi	✓					✓			
Devlet	Ege Üniversitesi				x		x	x		
Devlet	Erciyes Üniversitesi						✓	✓		
Devlet	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	x								
Devlet	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	✓					✓			
Devlet	Gaziantep Üniversitesi	✓								
Devlet	Giresun Üniversitesi	✓		✓						
Devlet	Gümüşhane Üniversitesi	✓					✓	✓		

x: Ders Programlarında Etik ile İlişkili Ders Bulunmayanlar ✓: Ders Programlarında Etik ile İlişkili Ders Bulunanlar

Tablo 1 (Devam). Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren üniversitelerin etik dersine ilişkin incelenmesi

Devlet / Vakıf	Üniversite Adı	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Konaklama İşletmeciliği	Rekreasyon Yönetimi	Seyahat İşletmeciliği	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turizm İşletmeciliği	Turizm Rehberliği	Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği	Yiyecek İçecek İşletmeciliği
Devlet	Harran Üniversitesi			✓				x		
Devlet	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	✓								
Devlet	Iğdır Üniversitesi	x								
Vakıf	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi									x
Devlet	İskenderun Teknik Üniversitesi	✓			✓	✓	✓	✓	✓	
Vakıf	İstanbul Aydın Üniversitesi	x								
Vakıf	İstanbul Ayvansaray Üniversitesi	✓								
Vakıf	İstanbul Bilgi Üniversitesi	x					x			
Vakıf	İstanbul Galata Üniversitesi	x								
Vakıf	İstanbul Gedik Üniversitesi	x								
Vakıf	İstanbul Gelişim Üniversitesi	x						x		
Devlet	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	x					x			
Vakıf	İstanbul Medipol Üniversitesi	x								
Vakıf	İstanbul Okan Üniversitesi	x								
Vakıf	İstanbul Rumeli Üniversitesi	x								
Devlet	İstanbul Üniversitesi						✓			
Vakıf	İstinye Üniversitesi	x								
Vakıf	İzmir Ekonomi Üniversitesi	✓								
Devlet	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	✓					x	x		
Devlet	Kafkas Üniversitesi	x					✓			
Vakıf	Kapadokya Üniversitesi	x								
Devlet	Karabük Üniversitesi	✓					✓	✓		
Devlet	Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	x		x						
Devlet	Kastamonu Üniversitesi	✓					✓	✓		
Devlet	Kırklareli Üniversitesi	x		x			✓	✓		
Devlet	Kocaeli Üniversitesi	✓	✓							
Devlet	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	x					✓			
Vakıf	Maltepe Üniversitesi	x								
Devlet	Mardin Artuklu Üniversitesi	x					x	x		
Devlet	Mersin Üniversitesi	✓					✓	✓		
Devlet	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	✓	✓							✓
Devlet	Munzur Üniversitesi	x								
Devlet	Necmettin Erbakan Üniversitesi	x		x			x	x		
Devlet	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	✓					✓	✓		
Vakıf	Niğantaşı Üniversitesi	✓						x		
Devlet	Ondokuz Mayıs Üniversitesi						✓	x		
Devlet	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	✓		x						
Vakıf	Özyeğin Üniversitesi	x								
Devlet	Pamukkale Üniversitesi	x					x	x		
Devlet	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	x					✓			

x: Ders Programlarında Etik ile İlişkili Ders Bulunmayanlar ✓: Ders Programlarında Etik ile İlişkili Ders Bulunanlar

Tablo 1 (Devam). Lisans düzeyinde turizm eğitimi veren üniversitelerin etik dersine ilişkin incelenmesi

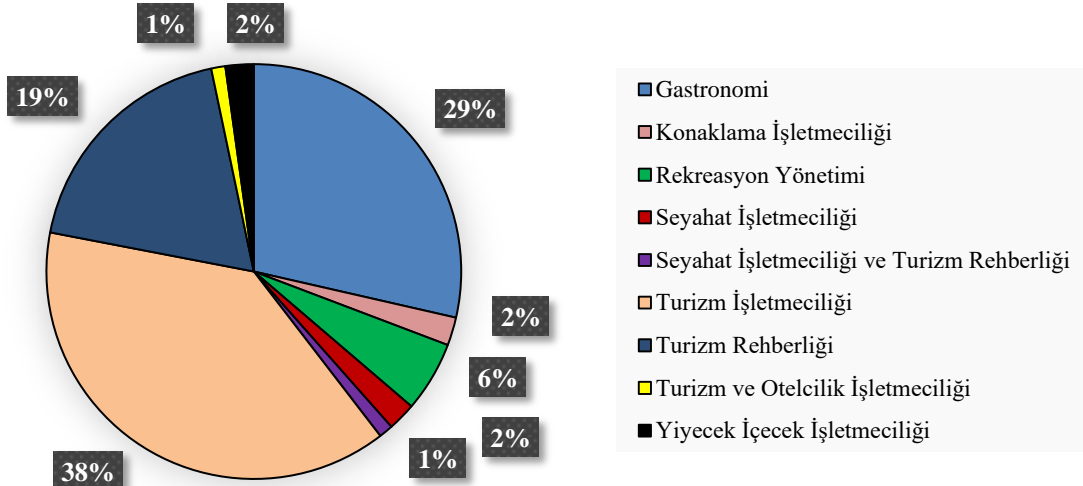
Devlet / Vakıf	Üniversite Adı	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	Konaklama İşletmeciliği	Rekreasyon Yönetimi	Seyahat İşletmeciliği	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	Turizm İşletmeciliği	Turizm Rehberliği	Turizm ve Otelcilik İşletmeciliği	Yiyecek İçecek İşletmeciliği
Devlet	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	x					✓	✓		
Devlet	Selçuk Üniversitesi	x				x	✓	✓		
Devlet	Siirt Üniversitesi			✓						
Devlet	Sinop Üniversitesi	x	x	x				✓		✓
Devlet	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	✓	x				x			
Devlet	Süleyman Demirel Üniversitesi						✓			
Devlet	Şırnak Üniversitesi	✓					✓			
Devlet	Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	x					x	x		
Devlet	Trakya Üniversitesi						✓			
Devlet	Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi		x	✓				✓		
Vakıf	Yaşar Üniversitesi	✓						✓		
Vakıf	Yeditepe Üniversitesi	x					x			
Devlet	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi						✓	x		

x: Ders Programlarında Etik ile İlişkili Ders Bulunmayanlar ✓: Ders Programlarında Etik ile İlişkili Ders Bulunanlar

Bu çalışmanın konusu kapsamında; 72 gastronomi, 5 konaklama işletmeciliği, 13 rekreasyon yönetimi, 5 seyahat işletmeciliği, 2 seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, 51 turizm işletmeciliği, 34 turizm rehberliği, 2 turizm ve otelcilik işletmeciliği ve 3 yiyecek içecek işletmeciliği bölümlerinden oluşmak üzere toplamda 91 devlet ve vakıf üniversitesinin bölümlerine ilişkin ders programları incelenmiştir. Bu üniversitelerden Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde eğitim verilen tüm bölümlerin ders programlarında etik ile ilişkili derslerin bulunmadığı tespit edilmiştir. İskenderun Teknik Üniversitesi'nde ise; gastronomi ve mutfak sanatları, seyahat işletmeciliği, seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, turizm rehberliği, turizm ve otel işletmeciliği, turizm işletmeciliği ve turizm rehberliği bölümlerinde etik ile ilişkili derslerin mevcudiyeti dikkat çekmektedir.

Araştırma kapsamında etik dersinin yer aldığı bölümlere göre dağılımları Şekil 1'de yer almaktadır.

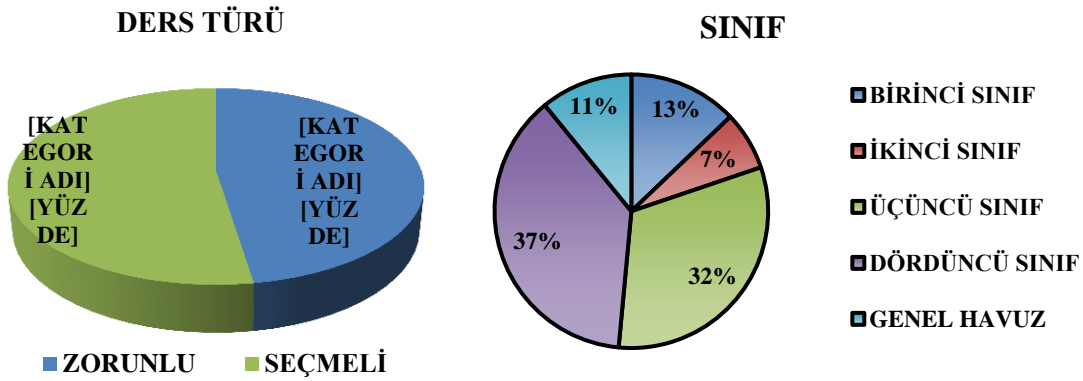
Şekil 1. Etik ile ilişkili derslerin turizm bölümlerine göre dağılımı

İncelenen ders programlarında etik ile ilişkili ders sayısının en çok %38 oranıyla turizm işletmeciliği bölümünde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu sıralamayı %29 gastronomi, %19 ile de turizm rehberliği bölümleri takip etmektedir. Bölümlerin ders programları içerisinde etik ile ilişkili derslerin; %1'i seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, %1'i turizm ve otelcilik işletmeciliği, %2'si konaklama işletmeciliği, %2'si seyahat işletmeciliği ve %2'si yiyecek içecek işletmeciliği bölümlerinde bulunmaktadır. Bu oranların diğer bölümlere nazaran oldukça düşük olduğu görülmektedir. Fakat bölümlere ilişkin üniversite sayılarının az olması ve bu nedenle az sayıda ders programının incelendiği göz önünde bulundurulmalıdır. Söz edilen bölümlerde incelenen ders programları sayısı ve etik ile ilişkili derslerin mevcudiyeti kıyaslandığında aslında düşük bir orana sahip olmadıkları dikkat çekmiştir.

İncelenen bölümlerde yer alan etik dersinin zorunlu/ seçmeli ve okutulduğu sınıfa ilişkin dağılımları Şekil 2'de sunulmuştur.

Şekil 2. Etik ile ilişkili derslerin türü ve programa dahil olduğu sınıf

Çalışma kapsamında incelenen derslerin %48'sinin zorunlu, %52'sinin ise seçmeli ders olarak okutulduğu tespit edilmiştir. Bu derslerin sırasıyla; %37'sinin dördüncü, %32'sinin üçüncü, %13'ünün birinci, %11'inin genel havuz ve %7'sinin ikinci sınıfta ders programlarında yer aldığı görülmektedir.

Ders programlarında etik ile ilişkili toplam 101 ders tespit edilmiş olup, ders isimlerine göre dağılımları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Etik ile ilişkili tespit edilen dersler

Ders Adı	Ders Sayısı	Yüzde
İş Etiği/İş Hayatında Etik	9	8,91
Turizm İşletmelerinde Etik	5	4,95
Turizmde Etik/Turizm ve Etik	29	28,71
Turizmde Etik ve Yasa	1	0,99
Turist Rehberliği ve Mesleki Etik	6	5,94
Etik	7	6,93
Sosyal Sorumluluk ve Etik	11	10,89
Gıda Etiği ve Tüketici Seçimi	1	0,99
Mesleki Etik	12	11,88
Turizm Hukuku ve Etiği	1	0,99
Meslek Ahlakı	1	0,99
Gıda Etiği ve Sürdürülebilirliği	1	0,99
Turizmde İş Ahlakı/İş Ahlakı/Turizm Ahlakı	9	8,91
İş ve Değerler Eğitimi	2	1,98
Yiyecek İçecek İşletmelerinde Etik	2	1,98
Toplumsal Bilinç ve Etik Değerler	1	0,99
Etik ve İnsani Değerler	1	0,99
Etik Kültürü	2	1,98
Toplam	101	100,00

Ders programlarında yer alan etik ile ilişkili derslerin; %28,71'i "turizmde etik/turizm ve etik", %11,88'i "mesleki etik" ve %10,89'u sosyal sorumluluk ve etik" dersleri oldukları dikkat çekmektedir. Ayrıca ilişkili ders programlarının; %1,98'i gıda etiği, %1,98'i yiyecek içecek işletmelerinde etik ve %5,94'ü turist rehberliği ve meslek etiği derslerini içermektedir. Bu derslerin eğitim görülen bölümlerin verdikleri eğitim müfredatlarına göre etik konularına değinildiği görülmektedir. Son olarak ise ele alınan programlarda etik ile ilişkili derslerin; turizm hukuku, yasa ve insani değerler konularıyla birlikte de verildiğine rastlanmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Turizm eğitimi ve etik kavramı arasında önemli bir ilişki bulunmaktadır. Turizm endüstrisinin çeşitli alanlarında istihdam edilmek üzere yetiştirilen öğrencilerin; etik konusunda sergiledikleri tutum, etik kurallara uyup uymadıkları, iş hayatlarına başladıklarında ortaya çıkan olası bir etik dışı olay karşısında bu olayı nasıl algıladıkları ve ortaya çıkan sorunların çözümlerinde aldıkları etik ile ilişkili eğitimlerin etkisi büyüktür. Bu nedenle çalışmada lisans düzeyinde Türkiye'de turizm eğitimi veren üniversitelerin ders programlarında etik ile ilişkili derslere yönelik durumun saptanmasında doküman analizinden yararlanılırken; ikincil verilerden faydalanılarak elde edilen bulguların yorumlanmasında ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında, Türkiye'de bulunan 91 devlet ve vakıf üniversitenin lisans düzeyinde yer alan turizm bölümleri; gastronomi ve mutfak sanatları, turizm rehberliği, yiyecek içecek işletmeciliği, turizm işletmeciliği, seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, seyahat işletmeciliği, rekreasyon yönetimi, turizm ve otel işletmeciliği, konaklama işletmeciliği bölümleri değerlendirmeye tabii tutulmuştur.

Çalışmanın bulgularına göre etik ile ilişkili derslerin bölümlerdeki dağılımları incelendiğinde: gastronomi ve mutfak sanatları, turizm işletmeciliği ve turizm rehberliği bölümlerinde etik ile ilişkili derslerin belirgin oranlarda var olduğuna ulaşılmıştır. Ancak, seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, turizm ve otelcilik işletmeciliği, yiyecek ve içecek işletmeciliği, konaklama işletmeciliği ve seyahat işletmeciliği bölümlerinde ise düşük oranlarda olduğu tespit edilmiştir. Fakat düşük oranlara ilişkin bölümlerin üniversite sayılarının az olması ve bu nedenle az sayıda ders programının incelendiği göz önünde bulundurulmalıdır. Söz edilen bölümlerde incelenen ders programları sayısı ve etik ile ilişkili derslerin mevcudiyeti kıyaslandığında aslında düşük bir orana sahip olmadıkları dikkat çekmiştir.

Alanyazında turizm eğitimi müfredatlarında etik ile ilişkili derslerin önemini ele alan pek çok araştırma bulunmaktadır (Lundberg, 1994; March ve Schmidgall, 1999; Jaszay, 2002; Aslan ve Kozak, 2006; Shani vd., 2013; Deale vd., 2018; Koçoğlu ve Avcı, 2018). Turizm eğitimi süresince konuya ilişkin derslerin eğitiminin alınmaması iş hayatında etik olmayan davranışları kabul etme ve gerçekleştirme eğilimlerinin daha yüksek olduğu savunulmaktadır (Lee ve Tsang, 2013; Özdemir ve Özer, 2018; Çevik ve Sarıipek, 2020). Bu nedenle bu eğitim süresi boyunca etik ile ilişkili derslerin programlara daha yoğun bir şekilde yer verilmesi gerekliliği önemle vurgulanmaktadır (Ross, 2004; Hudson ve Miller, 2005; Yeh, 2012; Polat vd., 2016).

Turizm eğitiminde etik ile ilişkili derslerin önemini ele alan pek çok çalışma bulunmasına rağmen; bu derslerin eğitim planına dahil edilmediğini inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu nedenle ele alınan bu çalışmanın turizm eğitiminde etik ile ilişkili derslerin tespit ediliyor olmasının gelecekte gerçekleştirilecek olan etik ile turizm eğitimine ilişkin çalışmalara da temel oluşturacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında turizm fakültelerinde 101 tane etik ile ilişkili ders tespit edilmiştir. Bu derslerin ağırlıklı olarak; turizmde etik/turizm ve etik, mesleki etik ve sosyal sorumluluk ve etik başlıkları altında toplandığı görülmektedir. Yeung ve Pine (2003) çalışmalarında etik ile ilişkili derslerin belirlenmesinde öğrencilerin ilgi alanlarına dikkat edilmesini gerektiğini vurgulamaktadır.

Ele alınan çalışma kapsamında ise 2020-2021 eğitim öğretim planları incelendiğinde; gastronomi ve mutfak sanatları bölümünde "Çanakale Onsekiz Mart Üniversitesi (Gıda Etiği

ve Sürdürülebilirliği) ve Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi'nde (Gıda Etiği ve Tüketicinin Seçimi)", yiyecek ve içecek işletmeciliği bölümünde "İstanbul Ayvansaray Üniversitesi (Yiyecek İçecek İşletmelerinde Etik) ve Sinop Üniversitesi'nde (Yiyecek İçecek İşletmelerinde Etik)" derslerine yer verilmiştir. Turizm rehberliği bölümünde ise "Gümüşhane Üniversitesi (Turizm Rehberliği ve Mesleki Etik), Karabük Üniversitesi (Turizm Rehberliği ve Meslek Etiği), Mersin Üniversitesi (Turist Rehberliği ve Meslek Etiği), Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi (Rehberlik ve Meslek Etiği), Yaşar Üniversitesi (Turizm Rehberliği ve Meslek Etiği) ve Aksaray Üniversitesi'nde (Turist Rehberliği ve Meslek Etiği)" öğrencilerin eğitim aldıkları bölümler dikkate alınarak eğitim verildiği görülmektedir. Her kurumun kendi bünyesinde yer alan turizm bölümlerinde etik eğitimi vermesi, öğrencilerin edindikleri bilgileri meslek hayatlarında uygulayabilmelerine olanak sağlamaktadır.

Turizm fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin etik konusunda bilinçlenmesi iş hayatlarında karşılaşacakları etik dışı durumlarda olayları çözümlenmeleri konusunda önemlidir. Bu nedenle turizm eğitimi verilen fakültelerde etik ile ilişkili derslerin zorunlu ders olarak planlarına alınması gerekmektedir (Çevik ve Sarıpek, 2020). Fakat ele alınan çalışma kapsamında tespit edilen 101 etik ile ilişkili derslerin çoğunlukla seçmeli ders olarak yer aldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca bu derslerin programlarda en çoktan aza doğru; dördüncü, üçüncü, birinci, genel havuz ve ikinci sınıflarda yer aldığı tespit edilmiştir. Etik ile ilişkili derslerin büyük bir çoğunluğunun dördüncü ve üçüncü sınıflarda görülmesi iş hayatına hazırlık açısından önemli olabilir. Hazırlanan çalışma kapsamında elde edilen bulgu ve sonuçlardan faydalanılarak oluşturulan öneriler şöyle ifade edilebilir:

- Turizm eğitimi veren üniversite kurumlarının ders programlarında etik ile ilişkili derslerin sayısı artırılabilir.
- Turizm eğitimi alan öğrencilerin etik ile ilgili bilgilenmeleri adına çeşitli kurs, seminer, projelere katılımlarının sağlanmaları desteklenebilir.
- Turizm eğitimi veren üniversite kurumlarının ders programlarında etik ile ilişkili derslerin türü konusunda daha çok zorunlu ders kapsamında yer verilebilir.
- Turizm eğitimi veren üniversite kurumlarının programlarında etik ile ilişkili derslere daha çok dördüncü sınıfta yer verilebilir.
- Turizm eğitimi veren üniversitelerin lisansüstü programlarına ilişkin etik ile ilgili derslerin mevcudiyetlerinin tespit edilmesi adına bir araştırma yürütülebilir.
- Turizm öğrencilerinin sektör hayatlarına geçiş yaptıklarında karşılaşabilecekleri etik dışı sorunlarla mücadele edebilmesi adına, kurumlarda bölümlerle ilişkili (gastronomi, turizm rehberliği ve işletme gibi) etik ile ilgili dersler revize edilebilir.
- Turizm etiği ders müfredatının standartlaştırılması ve bütün üniversitelerde kurum ve öğrenci inisiyatifi olmaksızın uygulanması gerektiği önerilebilir.
- Bu çalışmada etik ile ilişkili derslerin mevcudiyeti tespit edilmiş olup, gelecek araştırmalarda etik derslerinin müfredatlarının detaylı incelendiği bir araştırma gerçekleştirilebilir.
- Turizm eğitimi kapsamında etik eğitimi alan öğrencilerin, etik konusunda fikir ve tutumlarının değerlendirildiği bir araştırma gerçekleştirilebilir.

Bundan sonra yapılacak çalışmalar için ise Türkiye'de turizm eğitimi veren üniversite kurumlarının lisansüstü eğitim programlarında yer alan etik ile ilişkili dersler lisansüstü programlarda da incelenebilir. Türkiye'de turizm eğitimi veren üniversite kurumlarının programlarında tespit edilen etik ile ilişkili dersler, yurtdışında verilen lisans programları ile karşılaştırıldığı bir çalışma gerçekleştirilebilir. Türkiye'de turizm eğitimi veren üniversite kurumlarının programlarında tespit edilen etik ile ilişkili derslerin içeriklerine ulaşılarak derinlemesine bir inceleme yapılabilir.

Türkiye'de turizm eğitimi veren lisans düzeyindeki devlet ve vakıf üniversitelerinin ders programlarında etik ile ilişkili derslerin incelenerek, turizm eğitiminde etiğin yeri ve

öneminin belirlenip değerlendirilmesi amaçlandığı bu çalışma 2020-2021 yılı kapsamında yer alan üniversite ve bu üniversitelerin ders programları ile sınırlandırılmıştır. Bu durum çalışmanın bir sınırlılığı olarak dikkate alınmalıdır. Ayrıca çalışma kapsamında tespit edilen derslere ilişkin ders içeriklerine ulaşılamadığı için değerlendirilmeye tabi tutulamamıştır. Çalışma sonuçlarının değerlendirilmesinde bu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Kaynakça

- Airey, D. (2015). Victor Middleton: Bridging Theory and Practice in Tourism. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 27(4), 1-7.
- Akoğlan Kozak, M. (2009). Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 1-20.
- Akoğlan Kozak, M. ve Güçlü Nergiz, H. (2012). *Turizmde Etik: Kavramlar, İlkeler, Standartlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Akova, O. ve Çalık, İ. (2008). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Etik Algılamaları Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 1-13.
- Aksu, M. ve Bucak, T. (2012). Mesleki Turizm Eğitimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 7-18.
- Akyurt, H. (2019). Turizm Lisans Öğrencilerinin Kelime İlişkilendirme Testi Yöntemi ile Turizm Eğitimi Algılamalarının Ölçülmesi: Giresun Üniversitesi Örneği. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 759-774.
- Amoah, V.A. ve Baum, T. (1997). Tourism Education: Policy Versus Practice. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 9(1), 5-12.
- Aslan, A. ve Kozak, M. (2006). Turizmde Gelişme ve Etik Sorunları: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1), 49-61.
- Atay, L. ve Yıldırım, H.M. (2008). *Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Profili ve Tercihlerine Yönelik Bir Araştırma*. IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Antalya.
- Avcıkurt, C., Deveci, B. ve Türkmen, S. (2012). *Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu (BTİÖYO) Mezunlarının Turizm Sektöründeki İstihdam Profili*. Turizm Eğitimi Konferansı Tebliğler Kitabı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ayaz, N. ve Akbaba, A. (2017). A Multidimensional Analysis of Tourism Students' Ethics Awareness, Intention and Orientation. *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 1(2), 65-78.
- Aydın, E., Şimşek, A. ve Çilesiz, E. (2016). Potansiyel İş Gücü Olarak Turizm Öğrencilerinin Etik Eğilimlerinin Belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesine Yönelik Bir Uygulama. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5(2), 20-42.
- Baltacı, F., Üngüren, E., Avsallı, H. ve Demirel, O.N. (2012). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitim Memnuniyetlerinin ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 17-25.
- Bayer, E. (1998). Türkiye Meslek Yüksekokulları Turizm Eğitimi Kalitesinin Geliştirilmesinde Sanal Yöntemlerin Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 145-156.
- Bowen, G.A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.

- Brickley, J.A., Smith, C.W. ve Zimmerman, J.L. (2002). Business Ethics and Organizational Architecture. *Journal of Banking & Finance*, 26(9), 1821-1835.
- Cohen, E. (2018). The Philosophical, Ethical and Theological Groundings of Tourism- An Exploratory Inquiry. *Journal of Ecotourism*, 17(4), 359-382.
- Cole, F.L. (1988). Content Analysis: Process and Application. *Clinical Nurse Specialist* 2(1), 53-57.
- Corbin, J. ve Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. California: Sage Publications Inc.
- Çevik, S. ve Sarıipek, S. (2020). Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü Önlisans Öğrencilerinin Turizm İşletmelerindeki Etik Problemlere Yönelik Algılamaları. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 3887-3908.
- Çimen, H. ve Akbaba, A. (2006). Otel Yöneticilerinin Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Almış İşgörenleri ile İlgili Değerlendirmeleri: Ankara'daki Dört ve Beş Yıldızlı Otellerde Bir Araştırma. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 6(12), 228-251.
- Dağdeviren, A. (2007). *Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Ders Programlarının Fonksiyonel Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Davras, G.M. ve Bulgan, G. (2012). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin İngilizce Hazırlık Eğitimine Yönelik Tutumları: Isparta MYO Turizm ve Otel İşletmeciliği Örneği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(2), 227-238.
- Deale, C.S., Schoffstall, D.G. ve Lee, S.H.J. (2018). Perceptions of Ethical Issues in Hospitality and Tourism Research. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 30(4), 203-214.
- Elo, S. ve Kyngas, H. (2008). The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advance Nursing*, 62(1), 107-115.
- Enghagen, L.K. (1990). Teaching Ethics in Hospitality & Tourism Education. *Hospitality Research Journal*, 14(2), 467-474.
- Erdoğan, A. ve Yıldırım, Y. (2014). Türkiye'de Lisans Düzeyinde verilen Turizm Eğitimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Geleceğe Yönelik Öneriler ve Bir Ders Programı Önerisi. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(2), 16-26.
- Fennell, D.A. (2006). *Tourism Ethics*. Clevedon: Channel View Publications.
- Fennell, D.A. ve Malloy, D.C. (2007). *Codes of Ethics in Tourism Practice, Theory, Synthesis*. Clevedon: Channel View Publications.
- Frechtling, D.C. (2017). On the Ethics of Tourism Research. *Journal of Travel Research*, 57(8), 1054-1067.
- Goh, E. ve Kong, S. (2016). Theft in the Hotel Workplace: Exploring Frontline Employees' Perceptions Towards Hotel Employee Theft. *Tourism and Hospitality Research*, 18(4), 442-455.
- Gürbüz, A.K. ve Dağdeviren, A. (2007). Lisans Düzeyinde turizm Eğitimi Veren Kurumların Ders Programlarının Fonksiyonel Açısından İncelenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 157-167.
- Hacıoğlu, N., Ünal, A., Kan, N. ve Saatci, G. (2014). *Meslek Yüksekokullarında Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Eğitime Bakış Açıkları ve Turizm Eğitiminden Beklentileri*. 15. Ulusal Turizm Kongresi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Hatcher, T. (2004). Environmental Ethics as an Alternative for Evaluation Theory in For-Profit Business Contexts. *Evaluation and Program Planning*, 27(3), 357-363.
- Holloway, J.C. ve Humphreys, C. (2016). *The Business of Tourism*. United Kingdom: Pearson Education Limited.
- Hsu, C.H.C., Xiao, H. ve Chen, N. (2017). Hospitality and Tourism Education Research from 2005 to 2014. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 29(1), 141-160.
- Hudson, S. ve Miller G. (2005). Ethical Orientation and Awareness of Tourism Students. *Journal of Business Ethics*, 62(4), 383-396.
- Hultsman, J. (1995). Just Tourism: An Ethical Framework. *Annals of Tourism Research*, 22(3), 553-567.
- İyitoğlu, V. (2015). İş Etiği Kurallarının Uygulanmasının Örgütsel ve Mesleki Bağlılığa Etkisi: Ön Lisans Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12(1), 82-98.
- Jamal, T.B. (2004). Virtue Ethics and Sustainable Tourism Pedagogy: Phronesis, Principles and Practice. *Journal of Sustainable Tourism*, 12(6), 530-545.
- Jaszay, C. (2002). Teaching Ethics in Hospitality Programs. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 14(3), 57-63.
- Knani, M. (2014). Ethics in Hospitality Industry: Review and Research Agenda. *International Journal of Business and Management*, 9(3), 1-8.
- Koçoğlu, C.M. ve Avcı, M. (2018). Turizmde Küresel Etik Kodların Uygulanma Düzeyleri: Turizm Eğitimi Alan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1): 539-553.
- Köseoğlu, M.A., Sehitoglu, Y., Ross, G. ve Parnell, J. (2016). The Evolution of Business Ethics Research in the Realm of Tourism and Hospitality: A Bibliometric Analysis. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 28(8), 1598-1621.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Newbury Park: Sage Publications.
- Lee, L.Y.S. ve Tsang, N.F.K. (2013). Perceptions of Tourism and Hotel Management Students on Ethics in the Workplace. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 13(3), 228-250.
- Lovelock, B. ve Lovelock, K.M. (2013). *The Ethics of Tourism Critical and Applied Perspectives*. Oxfordshire: Routledge Publishing.
- Lundberg, C.C. (1994). Topic Paper: The Views of Future Hospitality Leaders on Business Ethics. *Hospitality & Tourism Educator*, 6(2), 11-13.
- Malihah, E. ve Diyah Setiyorini, H.P. (2014). *Tourism Education and Edu-Tourism Development: Sustainable Tourism Development Perspective in Education*. The 1st International Seminar on Tourism (ISOT), Indonesia University, Bandung.
- March, L. ve Schmidgall, R.J. (1999). Teaching Legal and Ethic Issues: Where Does Tip Reporting Fit?. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 11(2-3), 60-63.
- Martin, L.J. (1998). Integrating Ethics into the Hospitality Curriculum. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 10(2), 22-25.
- Mazilu, M. ve Sitnikov, C. (2010). Responsibilites in Management of Tourist Destinations. *Management & Marketing-Craiova*, 8(2), 211-220.

- Mısırlı, İ. (2002). Turizm Sektöründe Meslek Standartları ve Mesleki Belgelendirme Sistemi (Sertifikasyon). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 39-55.
- Muncy, J.A. ve Vitell, S.J. (1992). Consumer Ethics: An Investigation of the Ethical Beliefs of the Final Consumer. *Journal of Business Research*, 24(4), 297-311.
- Myung, E. (2018). Progress in Hospitality Ethics Research: A Review and Implications for Future Research. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 19(1), 26-51.
- Neuendorf, K.A. ve Kumar, A. (2016). *Content Analysis*. The International Encyclopedia of Political Communication, 1-10.
- Okumuş, F. ve Yağcı, Ö. (2005). Tourism Higher Education in Turkey. *Journal of Teaching in Travel & Travel*, 5(1-2), 89-116.
- Özdemir F. ve Özer G. (2018). *Turizmde Global Etik İlkelerin Uygulanma Düzeyleri: İskenderun Teknik Üniversitesi Örneği*. I. Uluslararası Mersin Sempozyumu, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Pauze, E.F. (1993). Time for a New Mission in Hospitality Education. *Hospitality & Tourism Educator*, 5(3), 61-62.
- Payne, D. ve Dimanche, F. (1996). Towards a Code of Conduct for the Tourism Industry: An Ethics Model. *Journal of Business Ethics*, 15(9), 997-1007.
- Pelit, E. ve Arslantürk, Y. (2011). Turizm İşletmelerinin İş Etiğine Yönelik Uygulamalarının Çalışma Yeri Tercihindeki Önemi: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(1), 163-184.
- Pincoffs, E.L. (1986). *Quandaries and Virtues: Against Reductivism in Ethics*. Lawrence: University of Kansas Press.
- Polat Üzümcü, T. ve Alyakut, Ö. (2017a). Eğitimciler, Sektör Temsilcileri ve Öğrenciler, Perspektifinden Mesleki Turizm Eğitimine Yönelik Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 67-84.
- Polat Üzümcü, T. ve Alyakut, Ö. (2017b). Turizm Eğitimcileri Perspektifinden Turizm Eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 807-823.
- Polat Üzümcü, T. ve Bayraktar, S. (2004). *Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yükseköğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etiksel Açısından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması*. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Polat, E. ve Şahin, B. (2016). Turizm Yazınında Etik: Problemlerin Tespiti ve Özüm Önerileri Üzerine Pilot Bir Araştırma. *Akademik Bakış Dergisi*, 55, 604-629.
- Polat, E., Çalışkan, S. ve Met, Ö.L. (2016). Çalışma Yeri Tercihinde İşletmelerin İş Etiği Uygulamalarının Önem Derecesi: Ortaöğretim Düzeyinde Turizm Etiğini Alan Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36-1 İİBF 10. Yıl Özel Sayısı), 525-543.
- Rapley, T. (2007). *Doing Conversation, Discourse and Document Analysis*. London: Sage.
- Ross, G.F. (2004). Ethical Ideals and Expectations Regarding Visitor, Staff and Management Among Potential Tourism Industry Employees. *Tourism Analysis*, 8(1), 211-215.
- Sandelowski, M. (1995). Qualitative Analysis: What it is and how to Begin?. *Research in Nursing & Health*, 18(1), 371-375.

- Shani, A., Belhassen, Y., ve Soskolne, D. (2013). Teaching Professional Ethics in Culinary Studies. *Journal of Contemporary Hospitality Management*, 25(3), 447-464.
- Solmaz, S.A. ve Ulama, Ş. (2014). *Türkiye’de Turizm Eğitim-Öğretiminde Mevcut Durum Üzerine Bir Analitik Bir Değerlendirme*. 1.Uluslararası Turizm ve Yönetim Araştırmaları Kongresi, Sakarya Üniversitesi ve Nişantaşı Üniversitesi, Antalya.
- Soybalı, H.H. ve Bayraktaroğlu, E. (2013). Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Kurumların Uygulama Olanaklarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 185-199.
- Temizkan, S.P. ve Kılıç, Ö. (2020). Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Uygulama Oteli Memnuniyet Düzeyleri: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği. *Turizm Akademik Dergisi*, 7(1), 241-255.
- Temizkan, S.P., Ceviz, C. ve Cankul, D. (2019). Turizm Eğitimi Lisans Mezurları ve İstihdam Durumları. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 3(3), 437-461.
- Teng, C.C. ve Cheng, S.S. (2020). Hospitality Ethics: Perspectives from Hotel Practitioners and Intern Students. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 33(2), 99-110.
- Teng, C.C., Hsu, S.M., Lai, H.S.H. ve Chen, H.S. (2018). Exploring Ethical Incidents in the Taiwanese Hotel Industry. *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 21(4), 422-439.
- Theoharis, G. (2007). Social Justice Educational Leaders and Resistance: Toward a Theory of Social Justice Leadership. *Educational Administration Quarterly*, 43(2), 221-258.
- Tribe, J. (2002). Education for Ethical Tourism Action. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(4), 309-324.
- Türkeri, İ. (2014). Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitiminin Özel Nitelikli Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 1-14.
- Uygun, E., Levent, S. ve Özkul, E. (2019). Lisans Düzeyinde turizm Eğitimi Veren Üniversitelerin Ders Programlarının Kırsal Turizm Açısından İncelenmesi. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, Özel Sayı 3(4), 498-516.
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye’de Yükseköğretim Düzeyinde turizm Eğitimindeki Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.
- Vallen, G. ve Casado, M. (2000). Ethical Principles for the Hospitality Curriculum. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 41(2), 44-51.
- Walle, A.H. (1995). Business Ethics and Tourism: From Micro to Macro Perspectives. *Tourism Management*, 16(4), 263-268.
- Yaman, H.R. (2003). Skinner’s Naturalism as a Paradigm for Teaching Business Ethics: A Discussion from Tourism. *Teaching Business Ethics*, 7(2), 107-122.
- Yayla, Ö., Silik, C.E. ve Dülger, A.S. (2017). Turizm Lisans ve Önlisans Eğitiminde 2017 Yılı Sayısal Değerlendirmeler. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 47-58.
- Yeh, R. (2012). Hotel General Managers’ Perceptions of Business Ethics Education: Implications for Hospitality Educators, Professionals, and Students. *Journal of Human Resources in Hospitality & Tourism*, 11(1), 72-86.
- Yeh, R., Martin, L.J., Moreo, P.J., Ryan, B. ve Perry, K.M. (2005). Hospitality Educators’ Perceptions of Ethics Education and the Implications for Hospitality Educators, Practitioners, and Students. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 17(2), 25-35.

Yeung, S. ve Pine, R. (2003). Designing a Hospitality Ethics Course Content from the Students' Perspective. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 3(2), 19-33.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %35
2. yazar katkı oranı : %35
3. yazar katkı oranı : %30